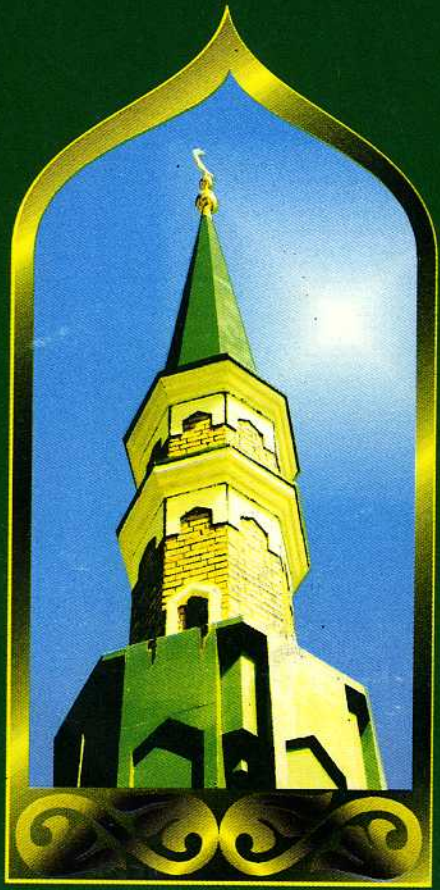

Татарстан Республикасының
Көньяк-Көнчыгыш төбәге
Мөселман дини-мәдәни-мәгърифәт
Үзәге

Әлмәт, 1998

Драматизмга бай булган татар халкы тарихында дин халыкларны бергә туплаучы, ныгытучы булып килде һәм бу хәзер дә шулай.

922 елда Бөек Болгар ханы Алмыш ислам кабул иткәч, аңа дәүләт доктринасы формасы биргән һәм шуның нәтиҗәсе буларак мәгариф үскән, Якын Көнчыгыш илләр белән мәдәни, икътисади элемтәләр урнаштырылган.

Исламны кабул итү Идел буеның төрки халыкларын гомуми идеяләр белән берләштерә.

Бөек Болгар шәһәрләрендә, соңрак Казан ханлыгында да, бер-бер артлы мәчетләр төзелә башлый. Аларда мәктәп-мәдрәсәләр дә булганлыктан, бу мәчетләр мәгариф үзәге булып тора.

Шушы мәктәп-мәдрәсәләр аркасында, татар халкы телен, милли һәм дини гореф-гадәтләрен саклап калган да инде.

1552 елда, Иван IV Казанны яулап алганнан соң, диндарлар татар халкын гомуми чукындыру һәм урыслаштырудан коткарып калуда булышканнар. Иван IV боерыгы буенча бөтен мәчетләр дә, шул исәптән Казан шәһәренең төп мәчете саналган Кол-Шәриф тә җимерелә. Русия белән Иваннан соң идарә итүчеләр дә мәчетләр җимерү эшен дәвам итәләр.

Петр I чорында Идел буе татарларын мәҗбүри чукындыруның яңа бер дулкыны уза һәм бу дулкын Болгарның бөеклеген күрсәтеп торучы Болгар мәчетләрен бөтенләй диярлек җимереп бетерә.

Совет чорында да атеистлар тарафыннан мәчет җимерү эшләре дәвам итте. Әмма аңны урыслаштыру идеясе белән агуларга, истәлекләрне бетерергә тырышуларына карамастан, татар халкының күпчелеге үзенең нәсел тамырларын онытмыйча яши бирде, буыннар арасында элемтәләр өзелмәде.

Ирек вәгъдә итүче өмет җиле исә башлагач, Татарстан Республикасының Дәүләт мөстәкыйльлеге турында Декларация кабул ителгәч, яңа шартлар туды һәм яңа дини үзәкләр төзелергә тотынды, искеләре яңартылып эшли башлады.

Мөселман дини-мәдәни-мәгърифәт үзәге Татарстан Республикасының көньяк-көнчыгыш өлешендә - нефтьчеләр шәһәре Әлмәттә урнашкан.

Мәчет төзелеше 1989 елда җирле архитекторлар Ф. М. Мәүлетов һәм А. М. Җамалиев проекты нигезендә, "Татнефтегазстрой" акционерлык җәмгыяте генераль директоры урынбасары А. Л. Монасыйпов җитәкчелегендә башланды.

Архитектура күзлегеннән караганда, бу корылма Бөек Болгар ханлыгының борынгы мәчетләренә охшаган. Беренче карашка бербөтен булып күренсә дә, ул ике бертигез кубтан тора, алар исә аерым субай нигезгә терәлгән. Диварлары монолит пута белән ныгытылган. 53,5 метр зурлыктагы төп манара да тирәнлеге 20-23 метрлы аерым нигезгә урнаштырылган. 18 метр диаметрлы гөмбәзе 24 каратлы алтын төсе йөгертелгән титан нитриды белән капланган тутыкмас корыч белән тышланган.

Бу дини үзәкне Мәскәүнең "РИК-С" фирмасы төзеде. Ә эчке эшләрне Төркиянең "ЭРДА" фирмасы башкарды. 1200 кеше сыйдырышлы гыйбадәт кылу бүлмәсе үзенең бизәлеше буенча Стамбул мәчетләрен хәтерләтә.

Астагы катларда 120-140 кеше сыйдырышлы уку класслары, шулай ук башка бүлмәләр урнашкан.

Мөселман үзәге төзелеше "Татнефть" акционерлык җәмгыяте биргән иганә акчасына башкарылды. Бу мәчет Татарстан нефтьчеләре тарафыннан соңгы елларда төзелгән 30 мәчет арасында иң зурысы.

"Татнефть"нең генераль директоры Р. Г. Галиев мәчет төзелешенең башыннан алып ахырына кадәр үзеннән зур шәхси өлеш кертте.

Әлмәт шәһәре һәм районы халкы, шулай ук башка җирләрдә яшәүче татарлар Татарстандагы данлыклы бу зур төзелешкә кулларыннан килгәнчә матди ярдәм иттеләр.

Шушы бина төзелеше өчен махсус оешкан "Мөселман үзәге төзелеше дирекциясе" 9 ел буе эшне оештыручы булып торды. Төзелеш директор А. М. Монасыйпов җитәкчелегендә алып барылды. Мөселман үзәге төзелешендә Әлмәт шәһәренең күп кенә төзелеш оешмалары катнашты. Мәсәлән, манараны Түбән Кама төзелеш идарәсе, гөмбәзне "Востокмонтажгаз" трестының 4 нче Бөгелмә төзелеш идарәсе ясады.

Мөселман дини-мәдәни-мәгърифәт үзәге рухи мәктәп буларак, беренче чиратта, укыту үзәге башкарырга тиешле эшләрне эшләячәк. Анда дин фәннәре укытылачак.

Мөселман үзәге, әлбәттә, Татарстан Республикасында һәм бөтен Идел буе регионында яшәүче төрле милләт халыклары арасында мөнәсәбәтләрне ныгытуга, шулай ук татар халкының үзаңын үстерүгә хезмәт итәчәк.

Религия в истории татарского народа, истории полной драматизма, сыграла и продолжает играть консолидирующую роль.

В 922 году хан Великой Булгарии - Алмуш принял ислам, предав ему форму государственной доктрины, вследствие чего развилось образование, установились культурные, экономические связи со странами Ближнего Востока.

Принятие ислама объединило тюркские народы Поволжья общей идеей.

В городах Великой Булгарии, а впоследствии Казанского ханства, строились и развивались мечети, как центры образования, так как при мечетях были обязательно школы-медресе.

Благодаря этим школам-медресе татарский народ сохранил язык, обычаи, национальные и религиозные традиции.

После завоевания Казани Иваном IV в 1552 году духовные деятели помогли татарскому народу сохраниться от массового крещения и русификации. По приказу Ивана IV были разрушены все мечети, в том числе и главная мечеть Казани, которая называлась мечетью Куль-Шарифа. Разрушение духовных центров продолжалось и при последующих правителях России.

При Петре I были окончательно разрушены остатки Булгарских мечетей, напоминающие о былом величии Булгар, так как при Петре I прокатилась новая волна насильственного крещения татар Поволжья.

Активно разрушали мечети и воинствующие атеисты в советское время. Несмотря на все усилия уничтожить память, отравить сознание идеей русификации, большая часть татар продолжала жить не забывая своих корней.

Связь поколений не прервалась.

После того, как повеяли обнадеживающие ветры свободы, после принятия Декларации о Государственном суверенитете Республики Татарстан, появились новые условия, начали строиться новые, возвращаться к жизни старые духовные центры.

Мусульманский культурно-религиозно-просветительский центр расположен в юго-восточной части Республики Татарстан, в городе Альметьевске - городе нефтяников.

Строительство мечети начато в 1989 году по проекту местных архитекторов Мавлютова Ф. М. и Замалеева А. М. при непосредственном руководстве заместителя генерального директора АО "Татнефтегазстрой" Мунасыпова А. Л.

С точки зрения архитектуры сооружение повторяет контуры древних мечетей Волжской Булгарии.

Несмотря на кажущуюся целостность, сооружение представляет собой два равновеликих куба, опирающихся на раздельное свайное основание. Стены укреплены

монолитными поясами. Главный минарет высотой 53,5 метра также опирается на отдельный фундамент, глубина которого 20-23 метра.

Купол, диаметром 18 метров, облицован нержавеющей сталью, покрытой нитридом титана имеющим цвет золота в 24 карата.

Работы выполнены Московской фирмой "РИК-С". Отделочные работы производились турецкой фирмой "ЭРДА". Молельный зал, вмещающий более 1200 человек, напоминает по своему интерьеру Стамбульские мечети.

На нижних этажах расположены учебные классы, вмещающие 120-140 человек, а также другие вспомогательные помещения.

Строительство Мусульманского центра осуществлялось на средства акционерного общества "Татнефть". Это самая большая мечеть из 30 построенных нефтяниками Татарстана в последние годы.

Генеральный директор АО "Татнефть" Р. Г. Галеев внес большой личный вклад в это строительство на всех этапах ее сооружения.

Население города Альметьевска и Альметьевского района, а также татарская диаспора внесла посильную помощь, пожертвовав средства на строительство заметного в Татарстане сооружения.

Заказчиком на протяжении 9ти лет выступала "Дирекция строящегося Мусульманского центра", организованная специально для сооружения этого здания. Работа велась под руководством директора Мунасыпова А. Л. В сооружении Мусульманского центра приняли участие многие строительные организации города Альметьевска, а также других городов Татарстана, например минареты сработаны Нижнекамским строительным управлением, купола - Бугульминским строительным управлением № 4 треста "Востокмонтажгаз".

Мусульманский культурно-религиозно-просветительский центр, являясь прежде всего духовной школой, будет выполнять функции учебного центра, в стенах которого будут преподаваться богословские науки.

Несомненно, Мусульманский центр будет служить делу взаимного понимания и укрепления отношений между всеми национальностями, живущими в Республике Татарстан и всего Поволжского региона, а также росту самосознания татарского народа.

Religion in the history of Tatar people, history of drama, has played and plays consolidating role.

In 922 khan of Great Bulgaria - Almush took Islam as a form of a state doctrine, owing to it education developed cultural, economic relation established with the countries of the Near East.

A doption of the Islam united the Turki peoples common idea.

In towns of Great Bulgari, then in Kazan khanate, Mosques were built and developed, as the centres of education, and there were the religious schools attached to them.

Thanks to these schools the tatar people kept the language, customs, national and religious traditions.

After the conquest of Kazan by Ivan IV in 1552 ecelesiastic men helped the tatars to reserve from mass christening and russification. In order of Ivan IV the mosques were destroyed, including the main mosque of Kazan, which was called the Kul-Sharif Mosque.

Destroing of cultural centres continued at the times of the next governing of Russia.

Under Peter the First the remainders of the Bulgaria mosques, remindingof the great-ness of Bulgaria were finally destroyed, as under Peter the First the new wave of tatars rolled, christening in the Volga Region.

And militant atheists destroyed actively the mosques in the soviet time. In spite of the efforts to destroy the memory, poison the consciousness with the idea of russification, the great number of tatars continued to live, not forgetting their roots.

The ties of generations haven't interrupted.

After the winds of freedom began to blow, hopining conditions appeared, and new centres began to build, old spiritual centres began to return in life.

Moslem cultiral-religious-enlightening centre is cituated in the South-East of Tatarstan, in Almetevsk town, town of oil industry workers.

The building of Mosque began in 1989 according to the project of local achitects Mavlutov F. N. and Zamaleev A. M. under the direct leadership of the assistant director of the joint-stock company "Tatneftgasstroy" Munasipov A. L.

From the point of achitectures the building of the centre repeats the contours of the old mosques of Great Bulgarias.

In spite of the seeming integrity, constructions presents two isometric cubes, based on separate pile-dwellings. The walls are strengthened by monolit belts. The main minaret with a height of 53,5 metres, is based on a separate foundation, its depth is 20-23 metres.

Cupola, which diameter is 18 metres, is faced with stanless steel, covered with titanium, having colour-gold in 24 carats.

Works are made by the Moscow firm "Rik-S". Decoration works are fullfilled by the Turkish firm "Arda".

Prairing-hall, for 1200 people, reminds the Stambul Mosque.

On the ground floors there are rooms for 120-140 people and anxiliary rooms.

The building of Moslem Centre carried out on the means of joint-stock company "Tatneft" as a donation.

The general director of joint-stock company "Tatneft" R. G. Galeev made a great moral support in the years when the building was on the brink of faifure.

Population of the town Almetevsk and region and the tatars helped, offering means for the building of the outstanding construction in Tatarstan.

During 9 years the customer was "The manager of the Moslem centre", specially organised for the building of this construction. The work was directed by Munasipov A. L.

In the construction of Moslem centre many building organisations of Almetevsk and other town of Tatarstan took part. For example, minarets were made by Nishnekamsk building management, cupolas - by Bugulma building management # 4.

Moslem cultural-religious-enlightening centre, first of all, is a spiritual school, it will make functions of a study centre, in the walls of which theological sciences will be studied.

Certainly, the Moslem Centre will serve to the affair of mutual understanding and strengthening of relationship between all nationalities in Republic of Tatarstan and all the regions of Volga and to the development of selfconscious ness of tatar people.

Мөселман Үзәгенең төзелеше менә шулай башланды

Так начиналось строительство Мусульманского Центра

Булачак мәчет нигезенә беренче субай кагу. 1990 ел.

Первая свая. 1990 г.

Беренче субай кагу тантанасыннан соң. Беренче садакалар. 1990 ел.

Прошел торжественный час. Забита первая свая в основание будущей мечети. Первые пожертвования. 1990 г.

Җимерелгән мәчетләрне искә алалар. 1990 ел.

Вспоминают разрушенные мечети. 1990 г.

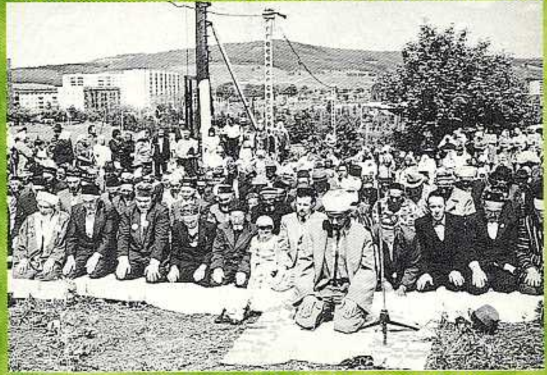

Өйлә намазы. Алгы планда - Октябрьск шәһәре мәчете имамы - Госман хәзрәт. 1990 ел.

Обеденный намаз. На переднем плане имам Октябрьской мечети - Гусман-хазрат. 1990 г.

Кувейт дәүләтеннән килгән кунаклар белән ДУМЕС рәисе Тәлгать Таҗетдин.

Гости из Кувейта. Зам. министра по делам религии и председатель ДУМЕС Талгат Тажутдин.

Аксакаллар төзелеш эшләре башлануын өмет һәм ышаныч белән күзәтәләр. 1990 ел.

С надеждой и верой смотрят аксакалы на первые строительные работы.

Беренче субай кагу тантанасы. 1990 ел.

С интересом наблюдают как работает сваебойная машина. 1990 г.

Уфа шәһәре мәчете имамы - Рәүф хәзрәт. Фикер алышулар бара. 1990 ел.

Имам Уфимской мечети - Рауф-хазрат. Идет обмен мнениями. 1990 ел.

Мәчет төзеләчәк мәйданда чиста һәм яшь тавыш белән "Әссәламәгаләйкүм" яңгырый. 1990 ел.

"Ассалям-Могаляйкум" раздается над площадью чистый голос юного участника торжества. 1990 г.

Бүгенге Әлмәт каласында Мөселманнарның мәдәни үзәген ачу - чын мәгънәсендә тарихи вакыйга. Чөнки ул халкыбызның моң-зары белән көтеп алынган, мөселман диндарларының үз ихтыяҗларын үтәргә хезмәт итәчәк мәһабәт төзелешнең тәмамлануы һәм файдалануга тапшырылуына бәйләнгән.

Озак еллар буе билгеле сәбәпләр аркасында дин-иманга кадер-хөрмәт, кызганычка каршы, җитәрлек булмады. Шуңа күрә, без бу изге эшне башкаруыбызны, беренчедән, ата-бабаларыбыз рухы каршындагы бурычыбызны үтәү дип санасак, икенчедән, әлеге олуг төзелешнең җимеше хәзерге буын кешеләренә һәм яшь буынга тиңдәшсез тәрбия үзәге булыр, дип чын күңелдән ышануыбыз дип аңларга кирәк.

Мөхтәрәм Ходай Йорты! Бөтен гамәлеңнең халкыбызга рухи яктан савыктыру ярдәме тисен: хәстәләргә шифа, арыганнарга хәл, һәр җан иясенә яшәү көче өстә! Озын гомерле бул, безнең әлегә бик ерак булган киләчәктәге буыннарыбызга да үзеңнең изге хезмәтеңне күрсәт!

АМИН!

"Татнефть" АҖ генераль директоры,
директорлар Советы рәисе,
Татарстан халык депутаты
Ринат Хаҗи Галиев

Открытие мусульманского духовно-просветительского центра - событие для нашего города историческое, а для правоверных мусульман долгожданное.

Этим деянием мы исполняем сыновний долг перед памятью наших предков и, надеюсь, искупаем малую толику общей вины нашей за десятилетия духовного затмения.

Закладывая первый камень в фундамент, возводя это грандиозное и величественное здание, выделяя средства на его строительство в далеко не самое легкое время, мы, нефтяники, вынашивали надежду, что создаем Храм Божий, призванный возрождать мудрые традиции, пробуждать и исцелять души людские, открывать для них истины вечные.

Пусть же, Святые Отцы, благонамеренными стараниями вашими Храм этот обретет почтительное уважение граждан, пусть станет спасением душ страждущих, сеятелем миролюбия, центром нравственного просвещения!

Да служить ему во спасение наше долгие годы!

АМИНЬ!

Р. Галеев
Генеральный директор, председатель
Совета директоров АО "Татнефть",
народный депутат Республики Татарстан

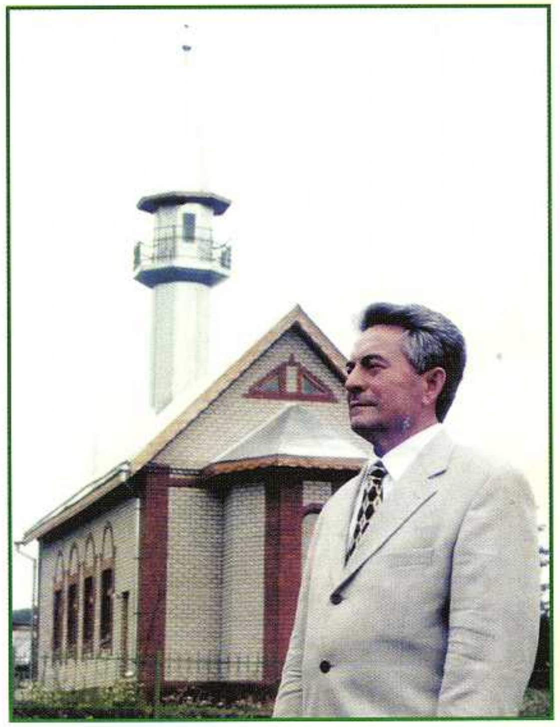

Нефтьчеләр тарафыннан төзелгән өч дистәгә якын мәчет арасында Р. Г. Галиевның туган авылы Шарламада аның әтисе Гыймаделислам исемен йөртүче мәчет тә бар.

Среди трех десятков мечетей, построенных нефтяниками есть и мечеть в д. Шарлама на родине Р. Г. Галеева, носящая имя его отца - Гимаделислама.

Мөселман Үзәге әлеге кешеләрнең фидакарь хезмәте нәтиҗәсендә төзелде

Неустанными трудами этих людей создавался Мусульманский Центр

"Татнефть" АҖ генераль директоры Ринат Хаҗи Галиев.

Ринат Галеев.
Генеральный директор АО "Татнефть".

Мөселман үзәге, әлбәттә, Татарстан Республикасында һәм бөтен Идел буе регионында яшәүче төрле милләт халыклары арасында мөнәсәбәтләрне ныгытуга, шулай ук татар халкының үзаңын үстерүгә хезмәт итәчәк.

Мөселман үзәген төзү дирекциясе директоры
А. Л. Монасыйпов

Несомненно, Мусульманский центр будет служить делу взаимного понимания и укрепления отношений между всеми национальностями живущими в Республике Татарстан и всего Поволжского региона, а также росту самосознания татарского народа.

Директор дирекции строящегося Мусульманского центра А. Л. Мунасыпов.

"Җан җылысы һәм уңайлыклар белән тулы, архитектура ягыннан үзенчәлекле бу матур мәчет, татар халкына Татарстандагы иң зур дини уку йортларының берсе булып хезмәт итәр."

Татарстан Республикасы мөфтие
Госман хәзрәт чыгышыннан.
Әлмәт. Май, 1998 ел.

"Эта красивая, полная духовного тепла и уюта, мечеть, своеобразная по архитектурному исполнению, будет служить татарскому народу в качестве одного из крупных духовных учебных заведений во всем Татарстане."

Из выступления муфтия Республики
Татарстан Гусман-хазрата.
Мусульманский центр.
Альметьевск. Май, 1998 г.

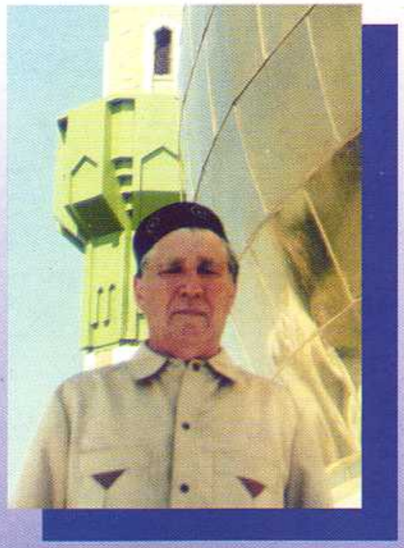

Сибгатулла Хәбибуллин.
Әлмәт шәһәре Мөселман берләшмәсенең элеккеге рәисе. Төзелештә катнашучы.

Сибгатулла Хабибуллин.
Бывший председатель Мусульманского объединения г. Альметьевска. Участник строительства.

Мөселман үзегенең дини-иҗтимагый эшлеклесе Хаҗия Наилә абыстай

Духовно-общественный деятель Мусульманского центра Хажия Наиля абыстай

Татарстан Республикасы мөфтие Госман хәзрәт һәм "Татнефть" акционерлык җәмгыяте генераль директоры урынбасары Р. Ф. Абубакиров.

Муфтий Республики Татарстан Гусман-хазрат и заместитель генерального директора АО "Татнефть" Р. Ф. Абубакиров.

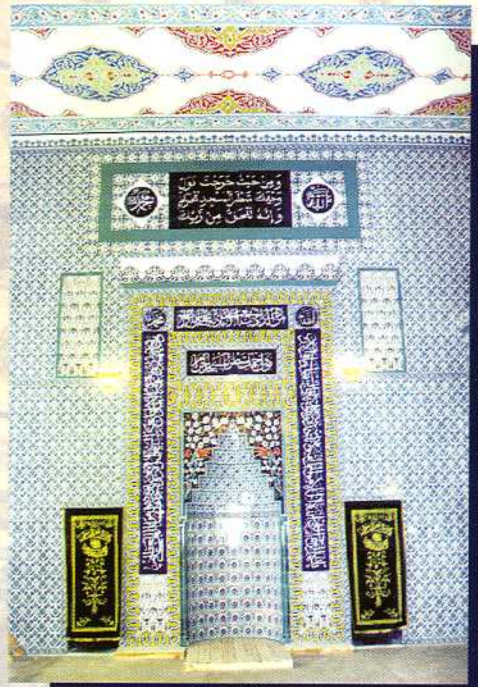

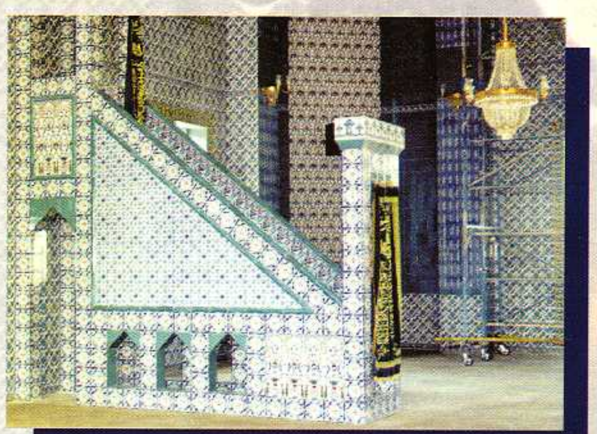

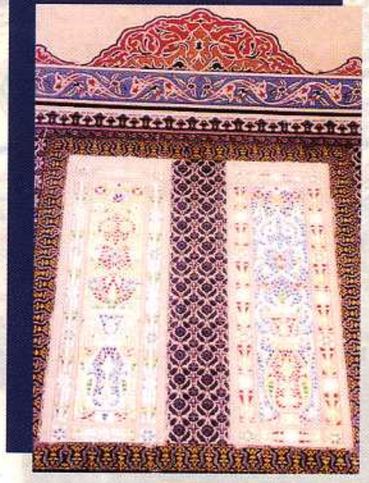

Яңа мәчет диварлары, ниһаять, намаз тавышын ишеттеләр. Имам - Наил хәзрәт.

Стены новой мечети, наконец, слышат слова древних молитв. Имам - Наиль-хазрат.